

G   KAVRAMI VE SURİYE GÖÇÜNÜN SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK YANSIMALARI¹

The Concept Of Migration And Socio-Cultural And Economic Reflections Of Syrian Migration

Simay K LAHLIO LU

Kırıkkale  niversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7487-6126

ÖZET

G  , insanlık tarihi boyunca var olmuş ve var olacak evrensel bir kavramdır. Bu nedenle her daim araştırılması ve açıklanması gereken toplumsal bir olgudur. G   olgusunu anlayabilmek için öncelikle bu olgunun ortaya çıkma sebeplerini bilmek gerekmektedir. G  e sebep olan etmenlerin mek n ve insanlar üzerindeki yansımaları da bu sürecin devamını oluşturmaktadır. Yer değiştirme hareketi insanların içinde bulundukları tarihi koşullara göre farklı türlerin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve g   olgusunun dinamik yapısı her geçen gün değişime u ramı tır. Küreselleşme, küresel köy olarak nitelendirebilece imiz bir dünyayı da beraberinde getirmiştir. İletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi, g   olgusunun mek nsal yayılımını artırmıştır. Böylece uluslararası g   hareketinde meydana gelebilecek olası etkilerin sadece g   alan ülkede değil,  evre ülkelerde de hissedilmesine sebep olmuştur. G  , uluslararası bir düzeye yayıldıkça tüm dünyayı ilgilendiren bir olgu olmuş ve ortaya çıkan ekonomik ve sosyo-kültürel yansımalar yaşamın her alanında varlığını hissettirmeye devam etmiştir.

Türkiye de 2011 yılından itibaren Suriye’de yaşanan i  savaş sonrasında büyük bir g   akımıyla kar ıla mı tır. Bu g   sebebi ile ortaya çıkan yansımalar seneler geçtikçe daha fazla hissedilmeye ba lanmı tır. Bu makaleyle amaçlanan; mevcut araştırmalar doğrultusunda Suriye göçünün ülkemizde meydana getirdiği ekonomik ve sosyo- kültürel yansımaları ortaya koymaktır. Bu yansımaların yerel halkın algısını nasıl etkilediğini tespit etmek öncelikle hedeflenmiştir. Bu kapsamda Suriyeli s  nmacıların g   süreci sonrasında yaşadıkları ekonomik ve sosyo-kültürel zorluklara da yer verilerek, yerli halkla karşılıklı uyum sürecini engelleyen fakt rler tespit edilmi tir.

Anahtar Kelimeler: G  , İ sizlik,  ocuk Gelin, İ  G c , Yabancı D  manlık

ABSTRACT

Migration is a universal concept that has existed and will exist throughout human history. For this reason, it is a social phenomenon that should always be investigated and explained. In order to understand the phenomenon of migration, first of all, it is necessary to know the reasons for the emergence of this phenomenon. The reflections of the factors that cause migration on space and people also constitute the continuation of this process. The movement of displacement has caused the emergence of different species according to the historical conditions of people and the dynamic structure of the phenomenon of migration has changed day by day. Globalization has brought with it a world that we can describe as a global village. The development of communication and transportation technologies has increased the spatial spread of the migration phenomenon. Thus, the possible effects that may occur in the international migration movement have been felt not only in the receiving country but also in the surrounding countries. As migration spread to an international level, it became a phenomenon that concerns the whole world, and the emerging economic and socio-cultural reflections continued to make their presence felt in all areas of life.

After the civil war in Syria since 2011, Turkey has faced a large migration flow. The reflections that emerged due to this migration have begun to be felt more and more as the years pass. The aim of this article is; The aim of the present study is to reveal the economic and socio-cultural reflections of Syrian migration in our country. It is primarily aimed to determine how these reflections affect the perception of the local people. In this context, the economic and socio-cultural difficulties experienced by the Syrian refugees after the migration process were also included, and the factors that prevented the mutual adaptation process with the local people were determined.

Keywords: Migration, Unemployment, Child Bride, Labor, Xenophobia

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinden günümüze kadar birey, grup ya da kitleler her zaman bir hareketlilik içerisinde bulunmuştur. Bu hareketlilik fertlerin günlük, rutin eylemlerinin dışında farklı bir boyut şeklinde günümüzde insanların yer değiştirme hareketi olarak kabul görmüş ve nitelendirilmeye çalışılmıştır. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden ayrılarak bölgeler, kentler ve hatta uluslararası düzeyde fert, grup ya da kitleler

¹ Bu  alı ma Doç.Dr. Fahri Atasoy danışmanlığında Simay K lahlio lu’nun hazırladığı Türkiye’deki Suriyeli Nüfusta Bölgesel Yo unla maların Yerli Etna Etkileri: Polatlı  rne i isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

halindeki hareketlilikleri çalışmalara konu olmakla birlikte karşımıza da birçok kavramı çıkarmıştır. Günümüz dünyasının en çok tartışılan ve kompleks bir yapıya sahip olan göç kavramı, bahsettiğimiz insan hareketliliklerini nitelendirmek için karşımıza çıkan en önemli kavramlardan biridir.

Erbaş (2019: 134) göçün, onun değişen çehresi sonucu geçmişteki teorilerle yeteri kadar açıklanamayan bir oluş hali olduğunu dile getirmiştir. Birçok değişime ve nedene bağlı olarak farklılık gösteren göç olgusu üzerine ortak bir tanımda bulunmak neredeyse imkansızdır. Gördüğümüz üzere göç olgusu çok boyutlu ve karmaşık olması hasebiyle göç tanımlamalarının yanında göç hareketlerinin de kategorilere ayrılması konusunda farklılıkları karşımıza çıkarmıştır. Her göç hareketi birbirinden farklı nedenleriyle, kendine has özellikleriyle kompleks bir yapıya sahip olarak gerçekleşmekle birlikte göç türleri oluşum nedenlerine, süresine, mesafesine ve yapıldığı yere göre çeşitlilik göstermektedir. Ancak çalışmamızın konusu bakımından üzerinde durulacak esas nokta uluslararası göç hareketidir (Sayın, Usanmaz, Aslangiri, 2016: 2).

2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye büyük bir kitlesel göç akımıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye topraklarına farklı dil, kültür ve yaşam tarzından yoğun bir nüfusun gelmesi beraberinde göç olgusunun karmaşık yapısını da gün yüzüne çıkarmıştır. Sahip oldukları statü ve haklardan, göç edilen ülkede meydana gelen yansımaları kadar derinlemesine incelenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Gelişmekte olan bir ülkenin bu denli kitlesel bir nüfustan nasıl etkilendiği, oluşturulması gereken politikalar açısından önem arz etmektedir.

2. GÖÇ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SURIYE GÖÇÜ

Göç, insanlık tarihi boyunca var olmuş ve var olacak bir yer değişim hareketi olup toplumların ve toplumsal olayların dinamik olarak değişmesi, göç kavramı üzerinde her gün yeni tanımlamaların doğmasına neden olmaktadır. Ancak genel bir tanım yapacak olursak göç; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi veya güvenlik nedeni ile birey veya toplumların coğrafi olarak yer değiştirme hareketi olup bireylerin yahut göç alan veya göç veren bölgeler üzerinde çeşitli etkiler yaratan evrensel bir olgudur. Göç başka bir deyişle bireylerin içinde bulundukları toplumsal hayattan, bölgeden başka bir topluma ya da coğrafyaya yerleşme amacı ile gönüllü veya zorunlu olarak yer değiştirme hareketidir (Giddens, 2008: 564-568).

Göç hareketlerine baktığımızda insanların bulundukları yerleri değiştirmelerine neden olan birçok sebep söylemek mümkündür. Göçe neden olan unsurlar, göçün meydana geldiği süreci ve sonrasında toplumun yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Dünya geneline baktığımızda göç nedenleri zaman içinde farklılıklar göstermiş, hem göç eden bireyleri hem de göç alan bölgede yaşayan yerli halkı büyük ölçüde etkilemiştir (Oral ve Çetinkaya, 2017: 1-2).

Göç kavramı, insanlar üzerinde kültürleşme, asimilasyon, entegrasyon, uyum süreçleri ve yeni bir şekilde kendini göstermeye başlayan xenofobi gibi birçok kavramlarla birlikte ele alınmaktadır. Göç bağlamında bu kavramları ele almamız bireylerde ortaya çıkardığı etkileri görmemiz açısından epey yararlıdır. Asimilasyon kavramı, göç eden bireylerin, baskın toplumun kültürünü ve değerlerini benimsemeleri ve ait olduğu kimlikten vazgeçmesini ifade eder. Küreselleşmenin artması buna bağlı olarak kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve uluslararası bağların değişen şartları, asimilasyoncu yaklaşımın yerini çok kültürlülük yaklaşımına bırakmıştır. Çok kültürlülük, bireylerin farklı kimliklerini, ırk ve etnik kökenlerini tanıyarak, çatışmasız bir ortamda yaşamalarını beraberinde getirmiştir. Entegrasyon (bütünleşme) kavramını ise yerli halkın ve göç eden bireylerin karşılıklı bir şekilde sosyal, ekonomik, kültürel olarak değişimlerini içeren, birbirlerine karşı uyumunu gerçekleştiren bir süreç olarak değerlendirebiliriz. Göç edilen toplumun üyesi, vatandaşı olmayan başka bir ülkede doğmuş ve bundan dolayı göç ettiği topluma ait olmayıp yerli halk tarafından dışlanana ise ecnebi/ yabancı denilmektedir ve bu kişiler toplumla uyum sağlamakta sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle göçmenler, kendi etnik kökenine ait bireylerle bir araya gelerek bir diaspora oluştururlar. Ecnebinin yerli toplumla entegre olmaları; haklarının ve özgürlüklerinin eskiye göre genişlemesine ve göçmenlerin yabancı olarak başlayan süreçlerinin gittikçe daha az yabancı konuma gelmelerini sağlamaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 31-35; Şeker, Sirkeci ve Yüceşahin, 2015: 1-4). Xenofobi ise, literatürde yabancı düşmanlığı olarak geçmekte ve yabancılara karşı korku bağlamında ortaya çıkan düşmanca tutumlarını belirtmek için kullanılan bir kavramdır. Xenofobi genel olarak; “ev sahibi toplumdaki bireylerin göçmenlerden ekonomik, kültürel ve sosyal anlamda zarar göreceklere ilişkin kaygı ve güvensizliklerini yansıtmaktadır.” (Bozdağ ve Kocatürk, 2017: 619)

Çalışılan konunun asıl mahiyetine gelindiğinde ise, Suriye’den Türkiye’ye yapılan kitlesel göç hareketinden Türkiye’nin nasıl etkilendiğidir. Ancak öncesinde ortaya çıkan bu göç hareketinin ne olduğundan bahsetmekte fayda vardır. Uluslararası göç, fertlerin vatandaşı oldukları ya da yaşamlarını sürdürdükleri ülkenin sınırları

dışına çıkarak, onları göçe iten sebeplerin daha iyi koşullara dönüşeceğini düşündükleri ülkelere geçiş sürecidir. İç göçlere nispeten daha uzun mesafeli olan dış göçler, yapılan çalışmalara göre nüfus hareketliliği hususunda daha fazla ilgi görmüştür. Uluslararası göçler kişilerin daha iyi yaşam düşüncesiyle gönüllü olarak gerçekleşmesine mukabil, otorite veya devlet gibi egemen güçlerin baskı ve zoru ile de yerinden edilerek yahut insanların mecbur kalmasıyla da zorunlu olarak gerçekleşebilir (Sayın, Usanmaz, Aslangiri, 2016: 2). Egemen güç baskıları, savaşlar, doğal afetler gibi etkenler sebebiyle çoğunlukla zorunluluktan kaynaklanan kitlesel göçler zorunlu göçün yahut yerinden edilmenin örneklerindendir.

Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç aynı zamanda zorunlu göç olarak da ifade edilebilir. Birey, grup ya da kişilerin açıkça yaşadıkları yerden zorla çıkartılmaları yahut göç ettirilmeleri ya da açık ve net bir şekilde zorlama olmadan fakat göç etmek zorunda kalma durumuna zorunlu göç denmektedir (Erbaş, 2010: 152). Zorunlu göç içinde zorla yerinden edilme kavramını da barındırmaktadır fakat literatüre baktığımızda zorunlu ve zorla yerinden edilme kavramı aynı olarak nitelendirilse dahi, diğer kavramlar gibi ortak bir tanımda buluşulamamıştır.

Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle hem göç alan hem göç veren aynı zamanda da transit göç ülkesidir. Türkiye eski zamanlarda daha çok göç veren bir ülkeyken zaman içerisinde daha çok göç alan ülke pozisyonuna gelmiştir ki bu da göç olgusunun karmaşık yapısının bir göstergesidir. Arap Baharı'nın başlaması Suriye'yi de etkilemiş ve muhalif güçlerin Esad rejimine karşı ayaklanması da 2011 yılında Suriye'de gerçekleşen iç savaşı beraberinde getirmiştir. Suriye'de yaşanan savaş sonrasında Türkiye'ye yoğun bir kitlesel göç hareketi gerçekleştirmiş ve yaşanacak olumsuzluklardan en çok etkilenen ülke de Türkiye olmuştur. Esad rejiminin saldırıları sonucu ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlara Türkiye, 29 Nisan 2011 tarihinden itibaren açık kapı politikası uygulayarak 3. 738. 032 geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır (Ağır ve Sezik, 2015: 95; Karasu, 2018: 29; GİGM, 2021).

Türkiye'nin bu kadar yoğun bir göç nüfusuyla karşılaşmasının nedeni, Suriye'yle olan tarihi ve kültürel bağlarının yanı sıra 911 kilometrelik sınıra sahip bir komşu ülke olmasıdır (Khalaf ve Ilgar, 2017: 43-44). Uzun zaman sonra bu kadar yoğun bir göç akımıyla karşılaşan Türkiye, can güvenliklerini sağlamak amacıyla göç eden Suriyelilere misafir gözüyle bakmış ve 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu çıkarmıştır. Kanunun çıkarılmasıyla beraber Suriyeli halkın ikametgah ve çalışma izinlerinin verilmesi, başlangıçta kamp alanlarında yaşamaya başlayan Suriyelileri kent yaşamına geçişini hızlandırmıştır. Yerli halk ile iç içe geçen Suriyelinin olumlu veyahut olumsuz yansımaları da daha yoğun hissedilmesine neden olmuştur.

3. SURIYELİ GÖÇÜNÜN SOSYO- KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAYATA YANSIMALARI

Göç olgusu, insana ve topluma ait her şeyi derinden etkileyebilecek kuvvetli bir güce sahiptir. Hele ki söz konusu olan yaklaşık 4 milyon insanın kitlesel göçüyle bu durum; göç alan ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarında değişim yaşanmasını muhtemel hale getirir. Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacıların şehir yaşantısına girmesi, genel itibarıyla çöküntü olarak adlandırılan bölgelerde yaşamalarını devam ettirmektedirler. Yerel halk ile aralarında yaşanan sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıklar birçok sıkıntıyı beraberinde getirir de 10 yıllık süreç boyunca bir arada yaşamayı sürdürmüşlerdir. Bu süreçte şimdiye kadar çok hasar meydana gelmemesinin nedeni, öncelikli olarak Türkiye halkının misafirperverliği ve özverili yaklaşımından ziyade dini inançların aynı olmasıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (2021) verilerine göre, 2013 yılında 224. 655 geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacı bulunurken bu sayı 2021 yılında 3.738. 032 yükselmiştir. Suriyeli sığınmacıların hem nüfus olarak artmaları hem de kalma sürelerinin uzaması nedeniyle, yerel halkın özverili yaklaşımı zaman içerisinde azalmaya başlamıştır. Savaş mağduru olarak görülen Suriyelilerin dil ve etnik köken açısından farklılıklar çok fazla göze batmazken artık yaşanan gerilimlerin artmasıyla beraber, yerli halk tarafından bu farklar daha görünür hale gelmiştir. Ekonomik ve kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunların yaygınlaşması, sorunun siyasal boyuta da yansımaya neden olmuştur. Bu da yerel halkın zihninde, Suriyelilerin ülke siyasetini belirlemede etkili olabilecekleri düşüncesinin yer almasına neden olmuştur (Tuncel ve Ekici, 2019: 51- 57).

Kitlesel göç hareketine hazırlıksız yakalanıldığında, devletin önceden oluşturmuş olduğu bir göç politikasının olmaması daha çok hasarın meydana gelmesine neden olmaktadır. Türkiye'de Suriye göçüne hazırlıksız yakalanmış ve ön görülemeyen bir nüfusun ülkeye girmesiyle; entegrasyon ve uyuma bağlı kimlik oluşumu, ekonomik kalkınma, kentlerin yapısal değişimi vs. birçok alan sektöre uğramıştır. Kentlerin yapısal değişimi denildiği zaman ise Türkiye'deki iller içerisinde en çok göç alan illerin Suriye sınırına yakın olan Şanlıurfa, Hatay, Kilis ve Gaziantep olduğunu söylemek mümkündür (Karasu, 2018: 25).

Bir ülkenin kalkınmasını devam ettirebilmesi için en önemli şey; ekonomik düzeydir. Söz konusu herhangi bir ülkenin ekonomisi zarar gördüğünde, oluşabilecek riskler toplumun her kesimine ve tüm boyutlarına dalgalar halinde yayılır. Suriye göçünün de Türkiye'ye en önemli etkisi ekonomik yansımalarıdır. Vatandaşların geçimlerini sağlayabilmelerinin öncelikli koşulu iş sahibi olmalarıdır. Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatına girmesi, yerli halkın aldıkları ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. Geçim sıkıntısı yaşayan kesimlerin, daha düşük ücretlerle çalışmak durumunun kalması yerli halk algılamalarında tepkiye neden olmuştur. Ülkelerinden tüm düzenini, işini bırakıp gelen Suriyeli sığınmacıların genelinin işsiz olması, kendilerinin ve ailelerinin yaşamlarını devam ettirebilmek için iş arayışını da beraberinde getirmiştir. Bir ülkede iş gücünün artması beraberinde işsizliğin artmasını da muhtemel hale getirmektedir. Karaca ve Doğan'ın (2014: 35) araştırma raporuna göre; Suriye göçünden sonra Mersin ilinin işsizlik oranı Türkiye geneline oranla biraz daha fazladır. Buna karşılık Oytun ve Gündoğar'a (2015: 33) göre, Mersin ilinde işsizlik oranlarının yükselmesine sebep olarak Suriyeliler gösterilmiş olsa dahi bu durum üzerinden kesin bir bilgiye varılamayacağını aynı zamanda işçilerin kaçak olarak çalıştırılmasının ekonomiye zarar vermesinden çok toplumsal barışı zedeleyeceğini ifade etmiştir.

Türkiye'de 2021 Eylül ayında güncel işsizlik oranı %11,7 yükselmiş ve bu durumun ortaya çıkmasında, Suriyeli sığınmacıların iş piyasasına dahil olmaları tek etken olmasa dahi etkilidir. Adana'da yapılan bir araştırmada; yerli halkın Suriyelilere karşı en büyük tepkisinin, mevcut işsizlik oranlarının daha da artmasına neden olduklarına dair bulgular elde edilmiştir. Adana'da yaşayan yerli kesim, artık iş bulmakta daha çok zorlandıklarını ve işverenler tarafından daha düşük ücretlerle çalıştırılmak istendiklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda kayıt dışı işçi çalıştıran firma sayısının artması sonucunda da haksız rekabet ortamının arttığı da elde edilen sonuçlar arasındadır. Tüm bu bulgulara rağmen karşıt görüşlerde mevcuttur. Bir kesim ise yerli halkın çalışmak istemediği iş alanlarında Suriyelilerin çalışarak, vasıfsız iş sektöründeki boşlukların tamamlandığını ifade etmişlerdir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 19-28).

Sonuç olarak ekonomik açıdan işsizlik ele aldığında; çoğunluğu kayıt dışı çalışan Suriyeli sığınmacılar, düşük ücretlerle daha fazla mesai yaparak Türkiye'de çalışma hayatına girmişlerdir. Genellikle vasıfsız iş gücünde çalışan Suriyeliler, iş sahipleri tarafından daha çok talep görmüş ve bu durumdan etkilenen de çalışan yerli işçiler olmuştur. Suriyeli sığınmacıların içinde bulundukları koşul nedeniyle düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmek zorunda kalması iş sahipleri tarafından durumun avantaja çevrilmesine neden olmuştur. (Karasu, 2018: 31- 35)

Ekonomik yansımaya daha farklı bir açıdan bakıldığında ise; Suriye'de yaşanan savaşla beraber Hatay-Suriye sınırında legal ticaretin yerini yasa dışı ticarete bırakmış olması kaçakçılığın artmasına neden olmuş ve bu durum, Hatay ilinin Ortadoğu ülkelerine ihracat yapmasıyla Hatay ekonomisine katkı sağlamıştır. Ancak Hatay sınırından kaçak petrol ürünlerinin ülkeye sokulması, Mersin ve Adana gibi şehirlerde devletin vergisini olumsuz etkilemiş olması da göz ardı edilmemelidir. Hatay, Şanlıurfa, Mardin, Gaziantep ve Kilis'in ekonomisinin canlanmasında; yardım faaliyetlerinin sürdürülmesi amacıyla insan faaliyetlerinin artış göstermesi ve sivil toplum kuruluşlarının ihtiyaç ürünlerini satın alması etkiliyken, turizm sektöründe yaşanan aksamlar, küçük esnafın gelirinde düşüş meydana getirmiştir. Aynı zamanda Hatay'da Suriye istikametinden yapılan taşımacılık, birçok insanın geçim kaynağını oluşturmaktaydı ancak sınırın kapatılmasıyla ulaşım alanında iş yapan firmaların gelirini olumsuz etkilemiştir (Karasu, 2018: 36; Reçber ve Ayhan, 2013: 326-328; Oytun ve Gündoğar, 2015: 26). Kısacası, birkaç il üzerinden ekonomik yansımaların değerlendirilmesi bizlere sadece örneklem sunabilir. Suriye göçünün ekonomik yansıması; Suriye'yle sınırı olan ve Türkiye'nin iç kısmında bulunan illerde meydana gelebilecek ekonomik etkiler farklı olabilir.

Türkiye ekonomisini etkileyecek farklı bir boyut ise geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yapılan harcamalardır. 2017 yılında Recep Akdağ'ın yaptığı bir açıklamada "Suriyeliler için harcanan toplam maliyet 84 milyar 880 milyon lira" olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların AB karşı risk oluşturabileceği düşüncesi nedeniyle ekonomik destek verilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir (Tuncel ve Ekici, 2019: 66). Aynı zamanda 2015-2019 yılları arasında Suriyeli sığınmacılara uluslararası alandan 7.1 milyar dolar yardım gelmiştir (Alagöz, 2020: 13).

Kitlesel göç hareketi, sığınmacıların barınabilecekleri konut ihtiyacını beraberinde getirmiş ve evlere olan taleplerin artmasına neden olmuştur. Talebin artmasıyla ev sahipleri durumu fırsata çevirerek kira fiyatlarını yükseltmiştir. Bu durum, ekonomik kaygı yaşayan yerli halk üzerinde de tepkiye yaratmıştır (Tunç, 2015: 42). Aksoy ve İvrendi'nin (2021: 1074) yapmış olduğu çalışmada; Türkiye'de Suriyeli sığınmacının artması sonucunda enflasyon oranlarının da arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Enflasyon oranlarının artış göstermesi; Suriyelilere yapılan kamu harcamalarıyla beraber sosyal yardımların da artmasıyla meydana gelmektedir.

Fiyatlarla beraber gelirler ve buna bağlı olarak harcamalar da artarsa, enflasyon oranlarında da artış gözlemlenir. Konut ve gıda talebinin artması fiyatları da arttırmıştır. Fiyatlar artsa dahi insanların gıda ve barınma ihtiyaçları hiç bitmeyeceğinden dolayı harcamaları da arttırmış ve bu durum enflasyona yansımıştır.

Göç olgusu ekonomik boyutlarından ziyade sosyo- kültürel boyutlarıyla; hem göç eden hem de göç alan bölgede yaşayan yerli halk açısından toplumsal düzenin sağlanabilmesi amacıyla önem arz etmektedir. Bir toplumunda farklı dil, din ve etnik kökenden bireylerin bir arada yaşaması kaos ortamını yaratabileceği gibi tam tersi bir etki de meydana getirebilir. Bu nedenden dolayı, sosyo-kültürel yansımaların iki boyutta değerlendirilip ele alınması faydalı olacaktır. Göç olgusunun sığınmacılar üzerinde nasıl bir etki yarattığına bakılacak olursa öncelikli söylenecek şey; bireylerin göç ederken yaşam tarzı ve alışkanlıklarını da beraberinde getirdiğidir. Bir sığınmacı için en zor durum; göç ettiği ülkeye adaptasyon sağlamaya çalışırken eski düzen ve alışkanlıklarını ve kültürünü bırakamamasıdır. Aslında bakılırsa bireylerden böyle bir şey istenmesinin ne kadar etik olduğu ise tartışılır. Bireyin gönüllü veya zorunlu olarak göç etme şekli hem yaşanabilecek travma açısından hem de adaptasyon sürecinin sağlanabilmesi açısından önemlidir. Daha iyi bir yaşam haliyle yapılan göç hareketi, bireyin rızasının olmasından ötürü göç ettiği yere biraz daha kolay adaptasyon sağlayabilmesine olanak tanır. Ancak; savaş, baskı, zulüm gibi nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan bireylerin yaşadıkları psikolojik travma ve buna bağlı gelişen bunalımlar adaptasyon sürecinin daha zor gerçekleşmesine neden olur (Adıgüzel, 2019: 14-15).

Çalışmanın konusu mahiyetinde Suriyeli sığınmacıların adaptasyon sorununa bakıldığında etnik yapılarına göre farklılıklara rastlanmıştır. Duman (2019: 111) yaptığı araştırmada, adaptasyon sürecini en zor geçirenlerin Türkmenler ve bu süreci en kolay atlatanların ise Araplar olduğunu belirtmiştir. Kürtlerin ise yarısından fazlasının adaptasyon sorunu yaşadığı bulgularına ulaşmıştır. Adaptasyon sürecini etkileyen faktör olarak ekonomik gelir düzeyi ele alınmıştır. Arapların maddi gücünün iyi olması onlara istediklerini alıp giyebilme şansı vermiş ve böylece Türk halkına daha rahat uyum sağlayabilmişlerdir. Ancak Türkmen ve Kürtlerin gelir seviyesinin düşük olması onları kendi etnik kültürleriyle bir arada yaşamaya itmiş ve kendi aralarında kültürel değerlerini devam ettirmişlerdir. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise; Suriye ve Türkiye'nin aynı dine sahip olması adaptasyonu olumlu etkileyebilecek bir unsurken kültürel yapı, gelenek, görenek, örf ve adetlerin farklı olması da süreci zorlaştırmaktadır. Zaman içerisinde özellikle yerli halkın Suriyelilere karşı toleransını kaybetmeye başlaması, beraberinde kültürel çatışmayı getirmiş ve gruplaşmalar belirgin hale gelmiştir.

Birçok sosyal araştırmalarda adaptasyon kavramı yerini, göçmen grubun kendi kültürel değerlerini kaybetmeden yerel toplumla bütünleşebilmesini olarak nitelendirilen entegrasyon kavramına bırakmıştır. Aynı zamanda yeniden toplumsallaşma olarak adlandırabileceğimiz entegrasyon kavramı, ev sahibi toplum ile göçmen grubun karşılıklı özveriyle gerçekleşir. Göçmen grubunun, entegrasyon sürecinde en büyük engel olan dil faktörünü ortadan kaldırarak entegrasyon süreci için en büyük adımı atmış bulunur. Ancak unutulmamalıdır ki manevi kültürün maddi kültüre oranla değişmesi daha uzun bir süreç gerektirir. Manevi kültür öğelerinin en önemli ögesi de dil olarak karşımıza çıkar. Öğrenilen dil ile beraber, toplumun kültür ve normlarına hakimiyet kolaylaşır ve kültürel adaptasyon süreci gerçekleşir. Kültürel adaptasyonunu tamamlamış olan göçmen, ev sahibi toplum tarafından daha kolay kabul edilir (Adıgüzel, 2019: 15-26).

Türkiye'ye uyum sağlamakta sıkıntı yaşayan en dezavantajlı grup Suriyeli kadınlardır. Savaş sonrasında eşini ailesini kaybetmiş birçok kadın tek başına veyahut çocuğuyla göç etmek zorunda kalmıştır. Cinsiyetçi bakış açısı da ne yazık ki kadınları; fiziksel ve sözel şiddete, tacize, istismara maruz bırakmaktadır. Sosyal yaşama katılımdan dahi korkan kadınları bu durum, onların tek kaçış kapısı olarak gördüğü evliliğe yöneltmiştir. Suriyeli kız çocukların erken yaşta evlilikleri Türkiye'nin çocuk gelin sayılarında artış yaşanmasına neden olmuş ve yapılan evliliklerin en büyük yansımaları aile yapısında yaşanan değişimlerde görülmüştür. Erkeklerin, Suriyeli kadınları dini nikah gerçekleştirerek ikinci eş olarak getirmesi boşanma oranlarında artışların yaşanmasına neden olmuştur. Türk aile yapısını tehdit eden bu evlilikler, Türk kadınlarının Suriyelilere karşı yabancı düşmanlığına kadar sürükleyen bir tepkiyi meydana getirmiştir (Yılmaz, 2019: 45).

Yıldırım, İslamoğlu ve İyem'in (2017: 122) yapmış olduğu çalışmada; Suriyeli katılımcılar çalışma ve sosyal hayatta yerli halk ile uyum sorunu yaşadıklarını ve kalma süreleri arttıkça yerli halk tarafından algılamaların neler olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin; yerli halkın; işsizlik, boşanma, suç vs. oranlarında meydana gelen artışın nedeni olarak kendilerinin gösterilmesinin farkında olduklarını ancak yine de umutsuz olmayıp uyumun sağlanabilmesi için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir.

Göç hareketinden en çok etkilenen çocuklardır. Savaş sonrası farklı bir ülkeye dil bilmeden gelmesi ve yaşanan travmatik olaylar çocuğu eğitim sürecinden uzaklaştırmıştır. Özellikle savaşta büyüklerini kaybetmiş çocukların, evlerinin geçimlerini sağlayabilmek için çalışma hayatına atılması küçük yaşta omuzlarına

kaldıramayacağı yükler bindirmiştir. Genellikle 18 yaş altında kayıt dışı çalışan çocukların sigortalarının yapılmaması, işveren tarafından sağlıksız ortamlarda çalıştırılarak emeğinin sömürülmesini kolaylaştırmaktadır. Sığınmacı çocukların eğitime teşvik edilerek meslek sahibi olmasının sağlanması önce çocuğun gelişimi sonrasında da topluma yararlı, bilinçli bir neslin yetişmesi açısından çok önemlidir. Türkiye bu noktada birçok proje yürüterek Suriyeli çocukların okullaşma oranlarında ciddi bir artış elde etmiştir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Göç kavramı insanlık tarihi boyunca insanla ilerleyen ve var olan bir kavram olmuştur. İnsanlar, toplumlar ve ülkeler arasındaki ilişki ve etkileşimin ortaya çıkışında ve gelişiminde göçün ayrı ve önemli bir yeri bulunmaktadır. İnsanın bulunduğu sosyal ve doğal çevreden ayrılarak başka bir mekâna yerleşmesi, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel geçişkenliğe zemin hazırlamakta ve bu geçişkenliği hızlandırmaktadır.

İnsan ve insana dair olan hemen her şeyi etkileme potansiyeline sahip bir olgu olan göç, tarihin hemen her döneminde farklı yönleriyle ele alınması gereken bir süreci ortaya çıkarmaktadır. Göçe neden olan etmenler ile göç sürecinin izlediği seyir, göçün etkileri üzerinde belirleyici olmaktadır. Göçün, farklı yönleriyle irdelenmesi gereken bir konu olmasının yanında, yansımalarının öngörülmemesi halinde daha sonra üstesinden gelmenin pek mümkün olmadığı pek çok soruna zemin hazırlama potansiyeli taşıyan bir olgudur. Bu yüzden her açıdan eylemsel olarak göç dikkatli olunması gereken bir kavramdır. Göç eden bireylerin, göç edilen mekânların ve terk edilen mekânların doğru analiz ve sistem içerisinde gerçekleşmesi pozitif etkiler ortaya çıkaracaktır.

Birçok nedenden ötürü gerçekleşebilen göç olgusu nitekim geneli itibariyle insani ihtiyaçlar dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Geçmişten bugüne var olan örneklerle bakıldığında büyük kitlesel göçlerin birkaç istisna haricinde siyasal temelli göçler olduğu göze çarpmaktadır. Devletlerin ve milletlerin göç kavramı içerisinde büyük ölçüde etkisi vardır. Yapılan mübadeleler, savaşlar ve siyasal politikalar bir bakıma tarafsız ve hatta istemsiz olarak insanları göçe iten değil bir anlamda zorla göç ettirmek durumunda bırakmıştır. Göç olgusu her ne denli olursa olsun eylemin kavramsal kökeninde daha iyiye geçiş şeklinde yapılan bir olaydır.

Göç alan bölgelerin başlıca çekim merkezlerinin üzerindeki aşırı “nüfus yükü” hafifletilmelidir. Çekim merkezlerine yönelik göçün önüne adeta bir “set” çekilmesi gerekir. Göç sorunu sadece ülkesini terk eden birey ve grupları etkilemediği gibi hedef aldığı ülke vatandaşlarını da etkilemiş ve yerli halkta göçmenlere karşı zenofobi yani yabancı düşmanlığı görülmeye başlanmıştır. Öncesinde bu durum çok fazla karşımıza çıkmamışken günümüzde bir araştırma konusu olacak kadar yer tutan yabancı düşmanlığı önlenmesi ve çözümlenmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Bu da göç olgusunun dinamik bir yapıya sahip olduğunu, şartların değişmesi ve yeni durumların ortaya çıkması ile birlikte yepyeni araştırılması ve üzerinde durulması gereken olgular karşımıza çıkartmaktadır.

Sağlık alanında yaşanan sorunlar, göç sürecinin hemen sonrasında Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları güçlüklerin başında gelmektedir. Hem savaşın neden olduğu yaralanmalar hem de göç sürecinin olumsuz koşullarda gerçekleşmesi bireyin sağlığı tehdit etmekte ve bu süreçten en çok etkilenen de çocuklar olmaktadır. Suriye’ye sınırı olan illerde sağlık hizmetlerinin artırılmış olması Türkiye’nin sığınmacılara karşı insani açıdan kayıtsız kalmadıklarının göstergesidir (Duman, 2019: 112).

Son olarak ise yerli halk ile Suriyeli sığınmacıların uyum sürecini zorlaştıran en büyük etken dil sorunudur. 10 yıldır Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de ikamet etmeleri, ülkelerine ne zaman geri dönüş sağlayacakları sorunun cevabını da az çok bizlere sunmaktadır. Toplumsal düzenin sağlanabilmesi için öncelikli olarak ortadan dil sorununun kaldırılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Ayrıca yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz algılamaları, toplumsal çözülmenin meydana gelmesinde tehdit oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre bu algılamalar daha çok Suriyeli nüfusun, yerel halkın iş olanaklarını elinden alması yönünde olduğu izlenimine varılmıştır. Bunun önüne geçilebilmesi için; öncelikle olarak Türkiye’nin hangi sektörel alanlarda ne kadar iş gücüne ihtiyaç duyduğu belirlenmelidir. Suriyeli ve yerli halkın özellikle vasıfsız işlerdeki talepleri göz önüne alınarak bir politikanın oluşturulması, aynı zamanda etnik köken fark etmeksizin ucuz iş gücünden ziyade sektöre göre ücret alımının belirlenmesi, yerli halkın işini kaybetmemesine olanak sağlayacaktır. Diğer türlü Suriyelilerin düşük ücretlerle çalışıyor olması, yerli halkın işlerinin ellerinden alınacağına dair korkuyu hiçbir zaman ortadan kaldırmayacaktır. Bu durum ise uyumun sağlanmasından ziyade yabancı düşmanlığını tetikleyecektir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2019). “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler” (Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman), Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, ss. 6-36, Aryan Basım Yayın, İstanbul.
- Ağır, O. & Sezik, M. (2015). “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, Birey ve Toplum Dergisi, 5(9): 95-123.
- Aksoy, N. & İvrendi, M. (2021). “Türkiye’ye Gelen Suriyeli Mültecilerin Enflasyona Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı”, Fiscoeconomia, 5(3): 1052-1080.
- Alagöz, M. (2020). Geçici Korunan Suriyelilerin Türk Ekonomisine Etkileri, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü.
- Bartram, D. ; Poros, M. & Monforte P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar (Çev. I. Ağabeyoğlu Tuncay), Hece Yayınları, Ankara.
- Bozdağ, F. & Kocatürk, M. (2017). “Zenofobi Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52): 616-620.
- Duman, N. (2019). “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler” (Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman), Suriyeli Mülteci Çocuklara Yönelik Okul Sosyal Hizmeti, ss. 105-129, Aryan Basım Yayın, İstanbul.
- Erbaş, H. (2019). Gidişlerden Kaçışlara Göç ve Göçmenler: Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Erbaş, M. (2010). Zorunlu Göç, Etniklik ve Kentlilik, Yazıt Yayın, Ankara.
- Ergül, C. (2017). “Başbakan Yardımcısı Akdağ: Suriyeliler İçin Harcanan Toplam Maliyet 84 Milyar 880 Milyon Lira”, Anadolu Ajansı.
- Giddens, A. (2008). Sosyoloji (Çev. Şebnem Pala Güzel) Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- GİGM, T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Karaca, S. & Doğan, U. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, Mersin.
- Karasu, M. (2018). “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 36(2): 51-74.
- Khalaf, S. & Ilgar, R. (2017). “Suriyeli Mülteciler ve Türkiye’de Mülteci Sorunu”, Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(2): 40-52.
- Oral, B. & Çetinkaya, F. (2017). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları”, Halk Sağlığı A.D, 3(1): 1-8.
- Oytun, O. & Gündoğar, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, ORSAM ve TESEV, Ankara.
- Reçber, K. & Ayhan, V. (2013). “Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri”, Alternatif Politika, 5(3): 324-340.
- Sayın, Y.; Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18(31) : 1-13.
- Şeker, D., Sirkeci, İ. & Yücesahin, M. (2015). Göç ve Uyum, Transnational Press, London.
- TUİK, Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>
- Tuncel, G. & Ekici, S. (2019). “Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi”, Birey ve Toplum Dergisi, 9(18): 49-72.
- Tunç, A. (2015). “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, Tesam Akademi Dergisi, 2(2): 29-63.
- Yıldırım, S.; İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(19): 107:126.

Yılmaz, S. (2019). “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler” (Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman), Suriyeli Mülteci Kadınlar: Göç Travması ve Entegrasyon, ss. 37-53, Aryan Basım Yayın, İstanbul.